

حق الناس

آیت الله حسین نوری

يُشْتَضِرُّ ذَلِكَ قَعَّةً^۱

یعنی آگاہ باشید ظلم بر سه قسم است:

۱- ظلمی که آمرزیده نمیشود،

۲- ظلمی که قطعاً مورد بازخواست قرار میگیرد.

۳- ظلمی که مورد آمرزش پروردگار قرار میگیرد.

أَمَّا الظلمی که آمرزیده نمیشود شرک

بخداوند است (در صورتی که انسان در حال

شرک بخداوند از دنیا رفته باشد) که خداوند

سبحان فرموده است: «خداوند کسی را که باو

شرک یاورد نمیاورد»^۲

و اما ظلمی که مورد آمرزش خداوند قرار

میگیرد این است که بنده‌ای برخود بواسطه

بجا آوردن برخی از گناهان (کوچک) ظلم

کرده باشد (که در صورت انجام فرائض الهی

و اجتناب از گناهان بزرگ این قبیل گناهان

مورد آمرزش خداوند غفار قرار میگیرد.)

و اما ظلمی که مورد بازخواست خداوند

واقع میشود ظلم بعضی از بندگان بر بعضی

دیگر است قصاص و مکافات او در آخرت

یکی از مواقف بسیار سخت روز قیامت موقف رسیدگی بحقوق مردم است که براساس آیات قرآن مجید و احادیث اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام خداوند عادل و قهار هرگز از ظلمی که بعضی از افراد بشر درباره بعضی دیگر - چه فرد - چه جامعه یا جوامع چه نسبت باموال و ثروت یا آبرو و حیثیت و موقعیت چه نسبت به آبدان یا جان و روان چه در رابطه با اداره امور فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اخلاقی و اقتصادی چه در رابطه با تربیت استعدادها و منابع فکری - چه حق زناشوئی یا پدر و فرزند یا خویشاوندی یا همسایگی یا حق تعلیم و تربیت و تعلم چه حقوقی که در رابطه با هیأت حاکمه و افراد عادی موجود است و بالاخره کلیه حقوقی که در زندگی بشر باید حکمفرما باشد و آنرا در هر قدم و مرحله‌ای زیر سیطره خود گرفته است - مرتکب شده‌اند احقاق حق خواهد کرد و هرگز بدون رضایت صاحب حق - اغماض و گذشت نخواهد کرد.

حضرت امیر مؤمنان علیه السلام در این مورد فرمودند: «الَا وَانَ الظلمَ ثَلَاثَةٌ: ظلمٌ لا یُغْفَرُ، وَظلمٌ لا یُتْرَکُ، وَظلمٌ مَغْفُورٌ لا یُظَلَمُ، فَاَمَّا الظلمُ الذی لا یُغْفَرُ فَالْبِرکُ بِاللّٰهِ، فَاِنَّ اللّٰهَ مُنْحَابَةٌ: «اِنَّ اللّٰهَ لَا یَغْفِرُ اَنْ یُّشْرَکَ بِهِ» وَامَّا الظلمُ الذی یُغْفَرُ فَظلمُ العَبْدِ نَفْسَهُ عِنْدَ تَغْضِی السَّهَابِ، وَامَّا الظلمُ الذی لا یُتْرَکُ فَظلمُ العِبَادِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، الْفِصَاحُ هُنَاكَ شَدِیدٌ، لَیْسَ هُوَ حَرَجًا بِالْمَدَنِ، وَلَا هَرَبًا بِالشَّیْطَانِ، وَلَکِنَّ مَا

شدید و سخت است و از قبیل زخم زدن با کاردها و زدن با تازیانه‌ها نیست غذایی است جانکاه که زخم و ضربت در جنب آن کوچک شمرده میشود.

حضرت صادق علیه السلام فرمودند: «در

پُل صراط گردنه‌ای وجود دارد که هرکس در

گردنش مظلمه (حق الناس) ای وجود دارد هرگز

نیتواند از آن عبور کند و به بهشت راه یابد»^۳

حضرت سجاد علیه السلام فرمود پدر

بزرگوارم میفرمود که حضرت امیرمؤمنان علیه

السلام در ضمن ارشاد و وعظ به مردم

میفرمودند:

در روز قیامت خداوند متعال مردمان را از

قبرهای خود در حالی که آثار اعمال و اخلاق

آنها در قیافه‌هایشان منعکس گردیده و در

حالی که جز ایمان بخداوند نور و روشنائی‌ای

که انسانها را راهنمایی کند وجود ندارد بر

میانگیزد تا اینکه همه آنها در صحرای محشر

گرد می‌آیند و ازدحام میکنند در این موقف که

نخستین هول و هراس بر همه آنها سایه افکنده

است و کثرت ازدحام و فشار جمعیت آنها را

در مضیقته قرار داده است مدتی توقف

می‌کنند در این حال فرشته‌ای با امر خداوند

ندا در میدهد که ای مردم گوش کنید. در

این هنگام که صدای آنفرشته برای همه مردم

از دور و نزدیک قابل شنیدن است و از شنیدن

آن دلها تکان خورده و لرزه بر اندامها افتاده

همه آماده شنیدن مفاد آن ندا میگردند خداوند

متعال میفرماید متم آن خدای حکیم و عادل
 که غیر از او خدائی نیست امروز بر اساس
 عدالت خود در میان همه مردم حکم میکنم و
 در سیطره حکومت من روا نیست کسی بر
 کسی ظلم کرده و مجازات خود را دریافت
 نکرده باشد امروز حق ضعفا را از نیرومندان و
 حق مظلومان را از ظالمان بوسیله حسنات و
 سیئات (ثوابها و گناهان) میگیرم و ضمناً به
 کسی که از حق خود گذشت نماید پاداش
 میدهم و بدانید از این عقبه (گردنه ای است
 در پل صراط) هیچ ستمکاری که ظلم خود را
 جبران نکرده و حق مظلوم را ادا نکرده نمیتواند
 بگذرد مگر اینکه آن مظلوم از حق خود
 صرف نظر کند.

بنابر این ای مردم شما مظالم و حقوق خود
 را از هر کسی که به شما در دنیا ظلم کرده
 است مطالبه کنید که من خود شاهد اعمال
 شما هستم و شهادت من برای ثبوت حق شما
 کافی است سپس آنحضرت فرمودند در این
 هنگام صاحبان حقوق بحرکت در میآیند و
 چون در آن موقف هریک از آنها کسانی را
 که به حقوق آنها تجاوز کرده است کاملاً
 میشناسند گریبان آنها را میگیرند در این حال
 هرکسی که در دنیا با سخن گفتن یا عمل و
 اقدام خود حقی را از کسی ضایع کرده است -
 اعم از حق مالی یا آبرویی یابندی، حق فرد یا
 جامعه مورد تعقیب قرار میگیرد و مظلومان
 گریبان ظالمان را سخت گرفته و جبران
 حقوق خود را مطالبه میکنند این کشمکش و
 درگیری که بسیار شدید و با فریاد و ضجه های
 دادخواهی توأم است مدتی ادامه پیدا میکند
 در این موقع منادی ای از جانب خداوند با
 صدائی که همه آن مردم آنرا میشنوند ندا
 میدهد ای مردم بصدائی که از جانب
 پروردگار است گوش فرا بدهید و توجه کنید
 در این هنگام خداوند میفرماید من خود و تقاب -
 یعنی بخشنده - میباشم اگر میخواهید در برابر

حقوق خود عفو و اغماض بخرج بدهید
 مختارید و چنانچه گذشت نکتید بدانید که
 من مجدداً تأکید میکنم که هر تجاوزکننده به
 حق را امروز مورد بازخواست خود قرار میدهم
 و حق هر ذی حق را میگیرم.

در این موقع برخی از مردم از حق خود
 میگذرند ولی گروهی میگویند: پروردگارا!
 حق ما بالاتر و مهمتر از آنست که از آن
 بگذریم و ما هرگز از حق خود صرف نظر
 نمیکنیم خداوند دوباره تکرار میکند که امروز
 هیچ ظالمی بدون جلب رضایت مظلومان
 نمیتواند از کام آتش خلاص شود و به بهشت
 گام بگذارد.

بنابراین برای رسیدگی به حساب حقوق
 خود را آماده کنید در این حال که دیوانهای
 عدل پروردگار گشوده شده و موازین قسط
 الهی نصب گردیده و پیامبران خدا و ائمه
 هدی علیهم السلام حضور دارند به حساب
 حقوق رسیدگی میشود و تصفیه و بازستانی
 درباره آن بعمل میآید.

رشته سخن که باینجا رسید یکسفر از
 حصار از حضرت سجاد علیه السلام پرسید ای
 فرزند عزیز پیامبر (ص) اگر یک فرد کافر حق
 مسلمان را پایمال کرده باشد از آن کافر در
 مقام إحقاق حق چه چیز گرفته میشود تا
 بآنوسیله آن حق پایمال شده جبران شود؟

حضرتش در پاسخ فرمودند: در این مورد از
 گناهان آن مسلمان باندازه آن حق پایمال شده
 برداشته میشود و بر سیئات آن کافر افزوده
 میشود از آن پس همان شخص مجدداً از
 حضرت سجاد علیه السلام سؤال کرد: اگر
 یک نفر مسلمان حق یک فرد مسلمان را مورد
 تجاوز قرار داده باشد جبران حق و جلب
 رضایت آن مظلوم چگونه صورت میگیرد؟

آنحضرت در جواب فرمودند: در این
 صورت از حسنات آن ظالم باندازه ای که این
 حق پایمال شده از این مسلمان را جبران کند

گرفته میشود و بر حسنات آن مظلوم افزوده
 میشود باز آن شخص پرسید اگر این ظالم
 دارای حسناتی نباشد بچه ترتیب جبران حق
 صورت میگیرد؟ فرمودند در این صورت باندازه
 آن حق از گناهان آن مظلوم گرفته شده بر
 گناهان ظالم افزوده میشود.

محدث بزرگ اسلامی ملا محسن فیض
 کاشانی رضوان الله علیه در کتاب المحجة
 البيضاء بمناسبت مباحث معاد فصلی را در
 رابطه با حق الناس تحت عنوان صفة
 الخصماء و ردة العقالم (توصیف دشمنان و
 طلبکاران روز قیامت و ردة مظالم و حقوق)
 منعقد کرده است که در آن فصل چنین
 میگوید:

بدانید که از حَظَر میزان روز قیامت و
 حساب آن جز کسانی که در دنیا بحساب
 اعمال خود رسیده و خود را با میزان شرع از
 جهت کردار و گفتار و خاطرات قلبی و حتی
 نگاه کردن ها سنجیده و منطبق کرده باشند و
 در صورت تقصیر تقصیرهای خود را با توبه
 خالص جبران نموده و حقوق و مظالم مردم را
 حتی اگر یکدانه گندم هم باشد اداء نموده
 باشند نمیتوانند رهائی بیابند و افرادی که
 رفتارشان در دنیا بر این اساس باشد بدون
 حساب وارد بهشت میشوند.

ولی اگر کسی در دنیا مرتکب ظلم
 گردیده است و پیش از اینکه مظالم را جبران
 و حقوقی را که پایمال کرده است بر اساس
 موازین شرع ادا نماید از دنیا برود روز قیامت
 دشمنانی (طلبکاران حقوق که امروز بصورت
 دشمن در برابر ظالم صف آرایی نموده اند)
 اطراف او را احاطه میکنند این یکی دست او
 را میگیرد و میکشد آن دیگری از موی
 پیشانی اش میچسبد آن یکی کمر بندش را
 میگیرد این میگوید تو در دنیا بمن ظلم کردی
 آن یکی میگوید تو درباره من بد گوئی کردی
 و آن میگوید تو مرا مورد استهزاء و مسخره قرار

دادی آن یکی میگوید غیبت مرا کردی و آن یکی میگوید تو با من همسایه بودی و حق همسایگی را ادا نکردی آن یکی میگوید تو با من معامله کردی و در معامله با من غلّ و غش کردی آن یکی میگوید تو مرا در معامله مغبون نمودی و عیب کالای خود را پوشاندی و دیگری میگوید تو در معامله در بیان نرخ کالای خود دروغ گفستی آن یکی میگوید تو در دنیا مرا دیدی که محتاج هستم و قدرت کمک کردن بمن را داشتی ولی کمک نکردی آن یکی میگوید تو در دنیا دانستی که من مظلوم واقع شده‌ام و توانائی بر رفع ظلم از من داشتی اما کوتاهی کردی و بجای رفع ظلم با ظالم سازش کردی و حق مرا مراعات نکردی!

در این حال که تو در میان این همه دشمن واقع شده و چنگال همه آنها بتو بند شده است و تو در میان متحیر و مبهوت مانده‌ای نگاهی بجانب پروردگار متعال که شاید ترا از این ورطه هول‌انگیز خلاص نماید داری که ناگاه از جانب خداوند جبار این ندا در گوش تو طنین می‌افکند: «التَّوْبَةُ نَجْوَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ أَلَيْسَ» یعنی امروز هر فردی بآنچه که در دنیا مرتکب شده است مجازات میشود امروز بر احدی ظلم نمیشود در این موقع دلت از هیبت و هراس از جا کنده میشود و متذکر آن هشدارى که خداوند با زبان پیامبرش بتو رسانیده بود:

«وَلَا تَحْتَسِبَنَّ اللَّهُ غَافِلًا عَمَّا تَعْمَلُ الْغَافِلُونَ أَلَمْ يَأْتِكُمْ يَوْمَ الْأَنْبِيَاءِ مَهْطِعِينَ مُقْبِعِينَ رُؤُوسِهِمْ لَاتَبْرَأُ لَهُمْ أَزْوَاجُهُمْ وَأَقْبَدَهُمُ الْهَوَاءَ».

یعنی گمان نکنید که خداوند از آنچه که ظالمان متجاوزان بحقوق انجام میدهند غافل است بلکه کيفر ظالمان را برای روزیکه چشمها خیره و حیران میشود بتأخیر انداخته است در آنروز آن ستمکاران همه شتابان و هراسان سربطرف بالا کرده و چشمها واله و حیران مانده و دلهاشان از شدت عذاب به دهشت و اضطراب افتاده است ایستاده‌اند، میگردی.

بنابراین امروز از چه جهت در برابر حقوق فراوانی که با آبرو و حیثیت و شخصیت مردم یا با اموال مردم یا سائر شؤون زندگی مردم ارتباط دارد بی تفاوت و بی اعتنا هستی؟ در آنروز که بساط عدل الهی گسترده شود و سیاست عادلانه خداوند جلوه کند تو عاجز و مُفلس خواهی بود نه حقی را میتوانی ادا کنی و نه عذری میتوانی بساوری در آنحال از خستانتی که عمر خود را در راه تحصیل آن با زحمت‌های فراوان صرف کرده‌ای گرفته میشود تا حقوقی را که پایمال نموده‌ای بآنوسیله جبران کنند و برای تو چیزی باقی

نیمماند تا در سایه آن به رفاه برسی پس از هم اکنون بفکر آنروز سخت باش و با جلیت کامل در راه خلاص و نجات خود گام بردار و کاری را که امروز باید آنرا انجام

بدهی هرگز بغردا میفکن.

از حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله نقل شده است که حضرتش فرمودند: میدانید مُفلس کیست؟ گفتند یا رسول الله در میان ما مُفلس بکسی گفته میشود که پول و مال ندارد آنحضرت فرمودند مُفلسان امت من کسانی میباشد که با همراه داشتن نماز و روزه و زکاة بعرصه محشر وارد میشوند ولی چون به حقوق مردم اهمیت نداده این شخص را در دنیا فحش داده و بآن یکی نسبت ناروا داده و مال این را خورده و خون آن یکی را ریخته و آن دیگر را زده است... با این تجاوزها مورد بازخواست خداوندی قرار میگیرد و از حسنات خود (از همان نمازها و روزه‌ها و انفاق‌های خود) ناگزیر برای جبران باین و آن در برابر حقوقی که از آنها پایمال کرده است. میدهد تا خستانتش تمام شود و اگر باز هم حقوقی را تفویت کرده است که خستانتش وافى بادای آنها نشده است از گناهان صاحبان حقوق گرفته میشود و باین شخص ظالم داده میشود و از آن پس در آتش جهنم افکنده میشود.

این چنین افراد، مُفلسان روز قیامت میباشدند.^۷ ادامه دارد

- ۱- نهج البلاغه خطبه ۱۷۵.
- ۲- سوره نساء آیه ۴۸.
- ۳- وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۳۹.
- ۴- المحجة البیضاء ج ۸ ص ۳۲۳-۳۲۶.
- ۵- سوره مؤمن آیه ۱۷.
- ۶- سوره ابراهیم آیه ۴۲-۴۳.
- ۷- المحجة البیضاء ج ۸ ص ۳۴۰-۳۴۱ و صحیح مسلم ج ۸ ص ۱۸.

کرد که: مشرکین را هر جا دیدید بکشید، آنان را دستگیر کنید و بر آنان تنگ بگیرید و در کمینشان بنشینید و آیه‌ای دیگر فرمود: هر جا مشرکان را یافتید به قتل برسانید، پس خداوند بر دست پیامبر و یارانش، آنان را به قتل رسانید.

آنگاه امام صادق علیه السلام فرمود: آری! هرکس برای رضای خدا صبر کند، از دنیا نمی رود مگر اینکه خدای سبحان چشم او را به پیروزی بر دشمنانش روشن نماید به اضافه ذخیره آخرتش که بهشت برین است.

بقیه از صبر، عامل پیروزی در جهاد اکبر

صبری که بنی اسرائیل کردند، احسان خدا بر آنها به حد کمال و تمام رسید و ما فرعون و قومش را با آن کارها و صنایع و کاخ‌ها نابود ساختیم.

این آیه که نازل شد حضرت رسول صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: این بشارت و امید پیروزی است و اجازه انتقام از مشرکین می باشد، سپس خداوند کارزار با مشرکان را روا دانست و اجازه داد و آیه نازل